

כרכורי האינטלקטואלים הבורח מעצמו: שירת האינסטינקט העירום. גבורת-חלומותיו של פשיבישסקי אַגְנֶס (Agnes) אשר שמה היווני פירושו: הטהורה, התמה, לא היה בכוחה לכסות על הפרוסטיטוציה, העלולה ליהפך מתופעה חברתית להשקפת עולם. המיתולוגיה היוונית, הטבעית באינסטינקטיביותה של ילדות-האנושיות, יכולה לנצח במאה העשרים רק יכמיטולוגיה (מן מיטה) של גרויים חולניים. (המשך יבוא)

למאויי הדור. מעתה מותר לנתן את כל מזבחות האינטלקטואלים, להרוס ולפרק את כל חומות ה-לאו"ם, ולהתיר את שלטון היצרים. המלחמה בבינה, כמארגן החיים, השאיפה להרוס את הצורות התצוגיות של העולם החמרי, לגרש את המטריאליזם המנוון של החנוני והחרשתן, היה לו בן-לווייה, שהופיע ככד שלישי, מכריע, אדיר: החוש הטבעי. בהתפתחות האמנות, כחלק ההתפתחות החברתית, שאינה שואלת לכוונותיהם של בני-האדם ומסכמת רק את המעשים, היתה המנצחת על

יחזקאל סן

צַפְרֵי הַיָּם

כסופים פראים קרעוני:
 תדרי נהפף זימר שאגן,
 בו צוֹטְחָה אֶהְבֶּה עַל גְּבֻעֵי פְּרָחִים.
 ספתי—קני ירח קָוָן,
 קלועות בְּמִקְלַעַת רִיחֹחַ מְשֻׁכָּחִים
 וְרוֹעֲוֵתֵי הַפְּתוּחֹת צוֹפֹת חֶבְדִּיקָה
 שֶׁל עֲרֵנֹת הַתְּשֻׁנָּה שֶׁל אֲשֶׁר הַסְּפִיקָה.
 אוֹלָם אֵת לֹא כָּאֵת...

וְדָטִי נָהַר אֶשׁ
 שוֹרֵף אֵת תֵּישׁ... וְגוֹמֵשׁ...
 גִּלְיוֹ סוֹחֲפִים אֵת הַטּוֹלָם,
 סוֹחֲפִים אֵת הָאֵל—
 אֵת הָאָדָם.
 אוֹתָךְ
 וְאוֹתִי.

גְּעוּגוּטִים בְּנִקְלָצִים אוֹתִי עַל סָפְעֵי,
 הָרֶךְ חֵיוֹן תְּדָרִי הַפְּתוּחִי.
 זֵיִר הַשֶּׁף נִכְנָם חֶלְשָׁאִי,
 נִכְנָם עִם הָרוּחַ
 וּסְחַפְּקָנִי—
 הִנְנִי רוֹצֵה לְנִיחַ.
 בְּחִיקָךְ לְנִיחַ.
 אוֹלָם אֵת לֹא כָּאֵת.

בְּנִפְשֵׁי נִשְׁקָחֵי כֶּל פֶּרַח פּוֹרֵחַ.
 כֶּל פֶּרֶף רַב גּוֹנִים בְּפֶרֶף בְּחִילִי.
 כֶּל שָׁנָן, כְּכֶסֶף כּוֹכָבִים וְיָרֵחַ.
 כֶּל אָדָם מְשֻׁחָזֵק לְעֲדָנָה וְגִיל — —
 אוֹלָם אֵת לֹא כָּאֵת.
 אֵין אֵין יָשׁוּן,
 וְחִלּוֹסוֹת, עֲנִיגִים דְּהָרִים,

מאנגלית: י. חרי

על עתידה של הציביליזציה

ג'יהן גאלסווארתי

זו היתה, למעשה, שיא הפסגה של ההתחרות האישית, המדיני-רמ, והלאומית שהחל מימי הביניים הוליקה אחריה את האנושיות במהירות מסחררת לאחרית זו.

דרכה של האנושיות בעיקרה אינה מותוית על ידי כח רצונו של האדם, ולא על ידי דעותיו הקדומות, אלא מסתמנת בתוקף השפעתן של אמצאותיו הגדולות, והמקורות למעשה, הפועלות על בינוניות תכונת נפשו. המצאתם ושמושם של הלשון, האש, הדגן, האניות, המתכת, אבק-השרפה, הפחם, הקיטור, חשמל ואוירונים (אנרגיה אטומית עתידה עוד להיות מנוצלת) הם הפועלים על טבע האדם שהוא, אם נקוט לשון המציאות, קבוע ובלתי משתנה, ודום אשר מעצבים ונותנים הדמות האמיתית לחייו של האדם, תחת צל קורת הקמפולג¹) של דתות, עקרונות, שיטות ותכסיסים אישיים. (1) אמנות של אחיזת עינים.

ציביליזציה מהי—האם כוונתה ארגון חברותי העומד על קנייני השכלה ונכסי עושר? או משמעותה אולי דרכי אצילות וארחות נמוס של החברה?—מבלי שבוא לידי גיוון הגדרה תמציתית שהיא על מהותה נוכל בלי הסוס לאמר, כי המדינה בעלת הציביליזציה העילית ביותר תהא זאת המדינה שבה ימצא המספר היחסי הגדול ביותר של תושבים מאושרים, בריאים, נבונים ואצילים. אם נבוא להתחקות על מצבה של הציביליזציה בזמן מן הזמנים, לאור הגדרה זו, מוטל הדבר בספק, אם נמצאנה פעם גבוהה. היא כנראה, לא הצטיינה ביותר עוד לפני המלחמה, וכיום לא כל שכן. המלחמה העולמית לא ירדה כשואת פתאום ממרומי התכלת על ראשה של אנושיות תמימה ומצניעה לכת. היה בה משום גורל מתגנב בחשאי, גורל מטופח חרש בחיקה של הציביליזציה המודרנית; זו היתה מסקנה טבעית, תוצאה הדרגתית, ממשטר התחרות פרוץ שנדרך ונמתח עד קצה דהגבול.

תגליותינו ואמצאותינו הבלתי מעוכלות עדין. היא פתחה, למשל, מכונות חבלה ומכונות טיסה, אם זה לשם מסחר או לשם מלחמה. הגדילה את החריפות הכללית, והרחיבה את האפשרויות לייצור ערכי חומר. יתר המפעלים שהקימה? הסיעה מזה והלאה את הבעיות הישנות והגבולים הישנים של האומות והצמיחה תחתן. בשפע. יבול רב של שאלות וגבולים חדשים. היא השמידה מספר אוטוקרטייות ישנות והקימה במקומן חדשות. שהשליטו עריצות חדשה של המועטים על הכלל. היא המרידה את רוסיה, כנראה לעולם כבר, והשמידה את הנוער ואת עתרת חילה של אירופה במדה איומה. היא הפריזה בתפיסת האומיות וצמצמה. בדרך כלל, את ההשגות על חופש הפרט.

היא הביאה לעולם את תורת חבר הלאומים, שתשאר, כנראה, תורה רבת התפארת, אם בינתיים לא יקרר—להפתעת הבלתי נעימה של המדינות עצמן—שהכוחות הפועלים עתה בחברה יהפכו פתאום ליותר אלטרואיסטיים; היא קדמה במדה גדלה את שחרור האשה—לדללה ורופפה את חיי המשפחה. היא הגדילה את התקוות והשאיפות של ה"עובדים"—שם התובע לעצמו מנופולין שאינו קיים במציאות. עם התפתחותה של התעופה העבירה את מלחמת צבא היבשה ומלחמת חיל הים למרומי האוויר לשחק משחק אימים. היא הצביעה על ההכרח, העומד לפני האומות לדאוג להספקה עצמית על ידי גדול צרכי מזונות בארצותיהן. מבלי שהדבר ישפיע. כפי הנראה, על מדינה אנגלית זו, שתלך באמת בדרך זו. היא אף לא שנתה במאומה, עד כמה שניתן לראות, את האידיאל היחידי המוסכם של האומות: "ייצור מכסימלי של קניני עושר על כל קילומטר מרובע".

התקוה היחידה עתה שעתידיה של הציביליזציה יהיה יותר טוב מאשר עברה או ממצבה בהווה מותנית באפשרות של המרת אידאל פושט רגל זה באידאל חדש: ייצור מכסימלי של בריאות ואושר בעולם. אם נבוא לדון על נאומי אחדים ממנהיגיהם של הפועלים, הרי נראה שהם באמת שואפים לשנוי אידאל זה. ברם, מותר לנו לפקפק בגודל מספרם של ההולכים אחריהם. שהתרוממו מעל לתפיסה המפלגתית, שעמדו על הצורך בשנוי זה, או שירדו לנבכי שרשי הרע.

נקח לנו לדוגמא את הענין הזה: קיימת תסיסה רבה בארץ זו בענין ייצור הפחם. הלאמת מכרות הפחם, וכיו"ב. רק פה ושם נשמעות צריחות יחיד על ההכרח ברכוש שימת לב האומה על: הצורך לרתק את זרמי המים כדי להפיק מהם כח חשמל, לפתוח מכרות הנפט, או להמיר פחם בנפט. הפחם הנהו מארה באם ישנה אפשרות כל שהיא להתקיים בלעדיו. הפחם עם כל התועלת שהוא מביא. עשה העשן שלו שמות בבריאות ואושר האדם יותר מכל אמצאה גדולה אחרת הנמצאת אתנו. ולו אף נמצאה האפשרות להשתמש בו בלי עשן, גם אז צריך היה להוציא משמוש, שבעטיו מיליונים בני אדם בתבל נאה זו נאלצים לעבוד במאפליית האדמה. גוערים בנו בזעם ואומרים: בייצור הפחם תלוי כוח האכספורט שלנו, הוא המקור לכסוי הוצאות צרכי המזון שלנו שאנו קונים בחוץ. אולם, אומרים לנו אחרים, נגדל תחת זה את צרכי המזון בארץ, שהוא ענין הנתן להתגשמות במדה רבה מזו שנעשה עד היום ועל ידי כך להשתחרר מן הצורך בהכנסות שהפחם מכניס. אבל בבואנו להתחקות על שרשי עמדה פטלית זו של שמירה על הפחם נמצא את הטעם לדבר. נמצא שהתאווה שנוצרה בנו בעקב תגלית אחת שאנו עומדים עדיין בעצם

ואידיאות. משנמצאו ונוצלו אבק השרפה והדפוס—עמדו הדורות מחשים במדת מה, עד שבאו הפחם, הקיטור והמכונה המודרנית והקימו משק תעשייתי חופו ומהיר, והוא שהביא את העולם למצבו הנוכחי.

בהשוואה עם השפעתן של האמצאות הללו ופעולתן הבלתי מודעת על חיי האדם, השפעתן של אידיאות פוליטיות בלתי חשובה כלל. באשר, אין תיאוריות נוצרות אלא מתוך המציאות החמרית, אולם אינן משמשות סבה להן ואינן מקדימות אותן. הליברליזם הבריטי, למשל, לא הוליד את היצור הסורר ששמו "חופש המסחר" ואף לא חדש את התורה של "חיה, והנח גם לאחרייך לחיות"—הוא רק קשר עטרת זוהר מסתורי למשק תעשייתי איתן ושליט עידן ועידנים—ונגרר אחריו. ה"שאיפה לכח" של דהפרוסים היתה רק תוצאה ותולדה מגאות גליה של תעשיית "גרמניה" ועשרה העולה. היא הענידה לראשה עטרת קוצים, אולם לא שמשה אבלה. האישים הבולטים, דוגמת גלדסטון וביסמרק יותר משהבליטו את הדורות שהם חיו בהם הם הועלו על ידם ומהם.

זוהי אמת אחת שבה עלינו להתחשב בבואנו להתנבא על עתידה של הציביליזציה. האמת השניה היא, כאמור לעיל, תכונת הקבע הטבועה באדם. העובדה שטבע האדם יליד תקופתו חזא שנון יותר, שואף יותר, ואנושי יותר מטבעו של האדם הפרימיטיבי, אין חשיבותה גדולה מאד לגבי ברואים שאורך חייהם הוא רק שבעים שנה ואשר דמות דיוקנם השכלית והרוחנית, היא בדרך כלל, לא גבוהה יותר, ובהתפתחות גופנית, יתכן, נמוכה עוד משהיתה אצל הרומאים והיוונים.

נחשול מציף מעין המלחמה האחרונה הופכת כולנו לבאי חשבון. עתה אנו רושמים לפנינו במאה אופנים שונים את מצבנו בעולם כיום, בכוונה ראויה לשבח, בלי ספק, לשנותו, ולהעמידו אחרת. עתה נצביע על כל השגיאות ששגינו בעבר, נתכן ונתווה את הדרך שבה נלך מהיום ואילך. ונשוב ללכת, קרוב לודאי, בדרך שבה מוליכות אותנו אמצאותינו ותגליותינו הפועלות על טבע נפשנו הכללי. ברם, אספקלרית אימים זו אינה צריכה להרפות את ידנו אלא צריכה לעוררנו למאמצים ולמעשים. באשר אין בצע לשגורת באילוזיות שוא. אנושיות שענינה טחומלראות את המצור שתגליותיה שמו עליה, ואת הלחץ שהן לחוצות אותה, תש כחה כדי ללחום בהן. אף אין כל תועלת לעצום את העינים מלראות את דמותו האמיתית של טבע נפשנו. הבה נשווה לעינינו רגע את טבע האדם הממוצע, על כל זרות הרכבו, את האדם המצוי והרגיל, הגדול והעולה על מעבידיו, כהניו ובעליו באומץ רוח, סבלנות והומור, אולם נופל מהם בכח המדמה שלו, בכשרון לחבל תחבולות, בכשרון ההתחרות, ובמדה לאמר לאחריים על אשר יעשו. נצרף לכך את יצר ההתחרות וכשרון התחבולות של המנהיגים—מדינאים, ראשי-צבא, מנהלי-חרושת, מעבידים, עתונאים. מנהיגי פועלים, עורכי דין, כמריים, וסופרים—ונקבל את אותה המזיגה הנקראת בפינו בשם תכונת אדם ממוצעת. אולם המנהיגים והמונהגים כאחד, חסרים במדה שווה כמעט את תכונת האלטרואיזם הטהור—המדה הבלתי פרסונלית. נמצא איפוא עם סוף חשבון, שטבע האדם הוא אישי, סבלני, עז לב, שנון, קצר-ראי, שואף קרבות ומתחרה—החומר המרזאים ביותר לאבור במבוכת הבהלה הבאה בעקבות תגליותיו ואמצאותיו.

המלחמה לא שנתה את טבע האדם אף כקוצו של יוד ולא שנתה את דרכו. הוסיפה עוד יותר, תחת אשר לגרוע, על מערכת

נצולה, שלטת בנו והיא הפועלת על הלך רוחנו והוא וברשותנו אוצרות פחם בלתי מנוצלים. למרובים מאתנו מכרות פחם משלהם או שהם שותפים בהם, החלק הגדול מאתנו מוציא את מחיתו מעסקי דפחם. מושלינו תלויים בקולותיה של קהלה עובדת לאלהי הפחם. הסיסמא היא: "אנו חפצים להתעשר מהר". ובקצור, כל איש מאתנו מבכר את רווחיו התכופים על התועלת שתצמח לכולנו בעתיד. זוהי דוגמה קטנה לסבה שעתידיה של הציביליזציה עוטה אפלה.

כולנו ילידי הקרון התעשיתי, מונהגים ע"י אותו נהג-סומא-התכונה להתחרות הטבועה בנו. מה שאמור עלינו מתיחס גם ליתר העמים. ארצות הברית ויפן צועדות במהירות רבה בעקבותינו: קהלות רוכבות כרכים, טרופי בולמוס התעשייה, המלחמה הגדולה הבאה-תפרוץ בודאי ביניהן. אף הסינים נגועים עתה באידיאל המערב-אידיאל של ייצור מכסימלי של קניני עושר על כל קילומטר מרובע. אישיהם המתקדמים מתריסים: אנו מוכרחים לסגל לנו את שיטות הייצור של המערב, אחרת לא נעמוד בהתחרות עם תעשית המערב. אבל, להתמכר לאינדוסטרליזם מבלי לדאוג תחילה לשני המגינים העיקריים, היינו, גדול מזונות בידי כל אומה ואומה והסעת רוח ההתחרות לדברים שבמחשבה, לאמנות, ולספורט-אין כל תקוה לקיומה של הציביליזציה או להתקדמותה. אף מפעלי ההתקדמות של האומות בהתקנת תכניות לשכלול משקי, במתן מחסה לאנשיה בפקוח על הבריאות, בחנוך, בהרחבת האינדוסטריה ובמאה דברים אחרים, אין בכחם לשאת בנזק החורבן הצרור ומובלע בעצם התקדמותם, אם תוכן האידיאל שלהם נשאר להיות בכל גסותו מכסימום תוצרת של קניני עושר על כל קילומטר מרובע.

אומות, דומה ליחידים, יכולות לחיות בריאות ומאושרות, אע"פ שבאופן יחסי עניות. מוטב, אם יש צורך בכך, לצמצם בסיוע המדע את הגדול הטבעי של האוכלוסים מאשר להמשיך להדרדר, אגב התנגחות הדדית, במדרון מסוכן זה. אין העושר אלא אמצעי למטרה, ואינו המטרה עצמה. העושר, כשם נרדף לבריאות ואושר, עמד למבחן זמן ממושך וסיים בכשלון מעציב מאד בהביאו בעקבותיו את המלחמה הזאת.

בזכרנו, כי טבע האדם משתמר, שאמצאותיו הולכות ומתחדשות לבקרים, שהאנשים תמיד כמעט לומדים מיד הנסיון באחור זמן. הרי שהציביליזציה נמצאת במיצר, ובשעה שאנו שומעים דבוריהם של מדינאים שונים, כי העולם הישן והרע חייב לעבור ועובר, מתעוררת אצלנו באופן טבעי השאלה: בהעדרו של שנוי נאמן ברוח המכוונת את המעשים איך יקום עולם אחר, ולמה זה שיקום לא יהיה גרוע מזה שקדמו? כלום באמת עלינו לספוק כפיים ולאמר: אין עצה ומוצא- אין אנו אלא בשר ודם, עושים את זה שבכוותינו לעשות, וסוף סוף, מבחינה ידועה טוב עתה העולם משהיה, אם גם אנו צועדים לקראת לועיקוד איום פי כמה מזה האחרון, או ישנה איוו דרך שבה אנו נוכל להלחם כדי להחליץ מן המיצר?

אם ישנה עוד דרך כל שהיא להצלה, אם קיים עוד מוצא, הרי שהדרך היא בהעמדת בריאות ואושר תחת עושר כאידאל עולמי. את האידיאל החדש הזה יהיה לנטוע בלב הדור ולהשליטו על ידי חנוך החל מימי הילדות, לשם כך על האומות לתת מפנה חדש לרוח המכוון את החנוך: עליהן להכניס בו דת, לא את האמונות הפורמליות הישנות, אלא את דת האדם, דת העבודה לשם הטוב הכללי, דת של

כבוד חברתי, המעמידה את האושר והבריאות של הפולס והאידאולוגיה ורווחה עצמית שניה להם.

נחמה פורתא במצב הנוכחי היא העובדה המזורה, שהודות לקומוניקציה המהירה המשא ומתן התדיר, הולך ונחרת רגש של חברתיות ואחה בבנכי ההוי של האומות המודרניות.

הרגשות אלו מכוונות כבר במדת מה את האומות לקבל את הדת ההומנית החדשה. אולם הנטייה הזאת חסרה עדיין את המכשיר המתאים למען תת לה את הבטוי המלא.

המניע העיקרי, כיום, בחנוך הוא-התקדמות חמריית, בתוספת של שאיפת-מה לטפוח הרוחניות. יש להפוך את הסדר, בענינים חמריים, על נערים ונערות ללמוד להעדיף את נולחם, יש להשריש בהם את הדעה, כי מקור אשרם ובריאותם הוא בישור הדרך לכולם, ושם נמצא השביל להם, יש להתקין, שהלך נפלא באדם, מגיל בית הספר ואילך, לא יביא את האגואיזם הטבעי שבאדם להתחרות אלא ישאף לרככו ולתקנו. את התפקיד הזה אין למסור אלא למורים, ורק לאלה המורים החדורים בעצמם באידאל-שרות הכלל, הצורך הראשון של הציביליזציה הוא למצוא ולהכשיר מורים כאלה.

למקצוע ההוראה יש לתת את משפט הברכה על כל יתר המקצועות, ורק למשכילים האמיתיים והאנשים הנאורים ביותר, החיים במדינה, יש למסור את כיוון האידאליים של החנוך, סדור תכנית הלמודים, ובחירת כוחות ההוראה. על המורים להיות לא רק אדמיניסטרטורים מוכשרים ומלומדים סתם, אלא אנשים שהראו בפועל שהם יכולים להתרומם לתפיסה אלטרואיסטית ביחס לקיום האדם. על המדינות להוציא כספים ורהשקיע את מרצם להגשמתו של אידאל זה, שהוא הוא יסוד כל הקיים, כשם שעד כה היו מוציאים את כספם ומרצם להריסה ולהשמדה הדדית.

תעשייה, מדע ואמצאות, אין ביכלתם להצילנו, בשעה שהם מלווים בהלך רוח של התחרות פרועה. המסחר כגורם חברותי לכשעצמו אינו דיו, בהכרח הוא מטפח באדם את המדות האנוכיות להתחרות. במקום הלך הרוח המסחרי אנו זקוקים למעין ספורטמניות אוניברסלית, להלך נפש של התחרות בדברים שברוח: התחרות באמנות, במוסיקה, ספרות, ארדיכליות, ויתר מדעים המכניגים לבריאות ואושר, ולהעמיד את הרווחה החמרית של האנושיות ראשונה בתור ואחריה הרווחה החמרית העצמית שניה לה. אנו זקוקים שהלך רוח זה יעמוד מעל כל משפט קדום, אם לאומי ואם מפלגתי.

ערכו האמתי והנעלה של חבר הלאומים אינו מצוי אלא בזה שבכחו לתת להלך רוח מעין זה את ההזדמנות לחודך ללב האומות שיעוד לא היתה לפניו, יש להודות בגלוי, כי בלי מכשיר בין לאומי זה אין תקוה, שהלך רוח זה יטופח ויאומץ על ידי כל האומות, אם חבר הלאומים לא יצליח להביא לידי השלטה כללית של מצב רוח זה במסכת חיינו, הציביליזציה תמשיך להתקדם רק בעתנות הצבורית ובפיות המדינאים שבכל הארצות, ובמעמקים, אם לא בהכרח, תהא מסורה בידי השטן, ולא רק זה: היא גם עשויה תמיד להביאנו לקסטטרופה עולמית הרבה מונים גרועה מזאת שרק עתה התנגשנו בה, קסטטרופה שתבוא כרוכה בפרוגרס העיוור שלנו, בעקב השמוש במכניזם מכלה, אלה מאתנו שישארו בחיים יתנחמו בלבם שאין אנו אלא בשר ודם, שהרבה אין לקוות מהם.

רצונך בדירה נאה-תרכוש לך את התמונות היפות של בימ"ס "דיואן" יהושע